

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Terentius,|| A` M. Antonio Mvreto|| locis prope
innumerabilibus|| emendatus.||**

Terentius Afer, Publius

Venetiis, 1558 [erschieden] 1559

Actvs Primi.

[urn:nbn:de:gbv:45:1-723936](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:45:1-723936)

III IIII

T E R E N T I I 2
ACTVS PRIMI SCENA I.

SIMO, SOSIA.

SI. Os istac intro auferte : abite. Sofia
Ades dum : paucis te uolo. SO. dictum puta.
Nempe ut curentur recte hæc. SI. imo a=
liud. SO. quid est,

Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius ?

SI. Nihil istac opus est arte ad hanc rem quam paro.
sed ijs, quas semper in te intellexi sitas,
Fide, & taciturnitate. SO. expecto, quid uelis.

SI. Ego postquam te emi à paruulo, ut semper tibi
Apud me iusta, & clemens fuerit seruitus,
Scis. feci, è seruo ut esses libertus mihi,
Propterea quòd seruiebas liberaliter.

Quod habui summum pretium, persolui tibi.

SO. In memoria habeo. SI. haud muto factū. SO. gaudeo,
si tibi quid feci, aut facio, quod placeat Simo, &
Id gratum fuisse aduersum te, habeo gratiam.
sed mihi hoc molestum est : nam istac commemoratio
Quasi exprobratio est immemoris benefici.

Quin tu uno uerbo dic, quid est, quod me uelis.

SI. Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi :
Quas credis esse has, non sunt ueræ nuptiæ.

SO. Cur simulas igitur ? SI. rem omnem à principio audies.

Eo pacto & gnati uitam, & consilium meum

Cognosces, & quid facere in hac re te uelim.

Nam is postquam excessit ex ephēbis Sofia,

Liberius uiuendi fuit potestas : nam antea

Qui scire posses, aut ingenium noscere,

A N D R I A

- Dum ætas, metus, magister prohibebant? S O. ita est.
- SI. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
 Ut animum ad aliquod studium adiungant, aut equos
 Alere, aut canes ad uenandum, aut ad philosophos;
 Horum ille nihil egregie præter cetera
 Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
 Gaudebam. S O. non iniuria: nam id arbitror
 Apprime in uita esse utile, ut **NE QUID NIMIS.**
- SI. Sic uita erat: facile omnes perferre, ac pati:
 Cum quibus erat cunque una, ijs sese dedere,
 Eorum obsequi studijs, aduersus nemini,
 Nunquam præponens se alijs. ita facillime
 Sine inuidia inuenias laudem, & amicos pares.
- S O. Sapienter uitam instituit: nanque hoc tempore
**OBSEQUIVM AMICOS, VERITAS
 ODIVM PARIT.**
- SI. Interea mulier quædam ab hinc triennium
 Ex Andro commigravit huc uicinia,
 Inopia, & cognatorum neglegentia
 Coacta, egregia forma, atque ætate integra.
- S O. Hei uereor, ne quid Andria apportet mali.
- SI. Primum hæc pudice uitam, parce, ac duriter
 Agebat, lana, ac tela uictum queritans:
 Sed postquam amans accessit, pretium pollicens,
 Vnus, & item alter; ita ut ingenium est omnium
 Hominum à labore procliue ad tubidinem,
 Accepit conditionem, dein quæstum occipit.
 Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
 Perduxere illuc secum, ut una esset, meum.
 Egomet continuo mecum: certe captus est:

Habet.

Habet . obseruabam mane illorum seruulos
 venientes , aut abeuntes : rogitabam , heus puer ,
 Dic sodes , quis heri Chrysidem habuit ? nam Andriæ
 Illi id erat nomen . SO . teneo . SI . Phædrum , aut Cliniã
 Dicebant , aut Niceratum . (nam hi tres tum simul
 Amabant) eho , quid Pamphilus ? quid ? symbolam
 Dedit , coenauit . Gaudebam . item alio die
 Quærebam : comperiebam nihil ad Pamphilum
 Quicquam attinere . enimvero spectatum satis
 Putabam , & magnum exemplum continentia :
 Nam qui cum ingenijs conflictatur eiusmodi ,
 Neque commouetur animus in ea re tamen ,
 Scias posse habere iam ipsum suæ uitæ modum .
 Cum id mihi placebat , tum uno ore omnes omnia
 Bona dicere , & laudare fortunas meas ,
 Qui gnatum haberem tali ingenio præditum .
 Quid uerbis opus est ? hac fama impulsus Chremes ,
 Vltro ad me uenit , unicam gnatam suam
 Cum dote summa filio uxorem ut daret .
 Placuit : despondi : hic nuptijs dictus est dies .

SO . Quid obstat , cur non ueræ fiant ? SI . audies .
 Fere in diebus paucis , quibus hæc acta sunt ,
 Chrysis uicina hæc moritur . SO . o factum bene :
 Beasti : metui à Chryside . SI . ibi tum filius
 Cum illis , qui amarant Chrysidē , una aderat frequēs :
 Curabat una funus : tristis interim ,
 Non nunquam conlacrumabat . placuit tum id mihi .
 Sic cogitabam : hic parua consuetudinis
 Cauissa mortem huius tam fert familiariter :
 Quid , si ipse amasset ? quid mihi hic faciet patri ?

A 3

Hæc

et .

A N D R I A

Hæc ego putabam esse omnia humani ingeni
 Mansuetiq; animi officia, quid multis moror?
 Egomet quoque eius caussa in funus prodeo,
 Nihil suspicans etiam mali. SO. hem quid est? SI. scies.
 Effertur: imus. interea inter mulieres,
 Quæ ibi aderant, forte unam aspicio adolescentulam,
 Forma. SO. bona fortasse. SI. & uoltu sofia
 Adeo modesto, adeo uenusto, ut nihil supra.
 Quia tum mihi lamentari præter ceteras
 Visa est, & quia erat forma præter ceteras
 Honestæ, & liberali; accedo ad pedisequas;
 Quæ sit, rogo. sororem esse aiunt Chrysidis.
 Percussit illico animum. at at, hoc illud est,
 Hinc illæ lacrimæ, hæc illa est misericordia.

SO. Quam timeo, quor sum euadas. SI. funus interim
 Procedit: sequimur: ad sepulcrum uenimus.
 In ignem posita est: fletur. interea hæc soror,
 Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,
 Sati' cum periculo. ibi tum exanimatus Pamphilus
 Bene dissimulatum amorem, & celatum indicat:
 Accurrit: mediam mulierem complectitur:
 Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditu?
 Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneret,
 Reiecit se in eum flens quàm familiariter.

SO. Quid ais? SI. redeo inde iratus, atque ægre ferens.
 Nec satis ad obiurgandum caussæ. diceret,
 Quid feci? quid commerui, aut peccavi pater?
 Quæ sese uoluit in ignem inijcere, prohibui,
 seruauit. honesta oratio est. SO. recte putas:
 Nam si illum obiurges, uitæ qui auxilium tulit;

Quid

Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?

SI. venit Chremes postridie ad me, clamitans,
Indignum facinus, comperisse, Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. ego illud sedulo
Negare factum. ille instat factum. denique
Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
Neget daturum. SO. non tu ibi gnatum? SI. ne hæc
quidem

Sati uehemens causa ad obiurgandum. SO. qui, cedo?

SI. Tute ipse his rebus finem præscripsi pater:

Prope adest, cum alieno more uiuendum est mihi:

Sine nunc meo me uiuere interea modo.

SO. Quis igitur relictus est obiurgandi locus?

SI. Si propter amorem uxorem nolit ducere:

Ea primum ab illo animaduertenda iniuria est.

Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias

Vera obiurgandi causa sit, si deneget;

Simul, sceleratus Dauus si quid consili

Habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint doli:

Quem ego credo manibus, pedibusq; obnixe omnia

Facturum, magis id adeo, mihi ut incommodet,

Quàm ut obsequatur gnato. S. quapropter? SI. rogas?

Mala mens, malus animus. quem quidem ego si sensero.

Sed quid opus est uerbis? sin eueniat, quod uolo,

In Pamphilo ut nil sit moræ: restat Chremes:

Qui mihi exorandus est, & spero confore.

Nunc tuum est officium, has bene ut assimules nuptias,

Perterrefacias Dauum, obserues filium,

Quid agat, quid cum illo consilij captet. SO. sat est:

Curabo: eamus iam nunc intro. SI. i præ, sequar.

A N D R I A

Non dubium est quin uxorem nolit filius :
Ita Dauum modo timere sensi , ubi nuptias
Futuras esse audiuit . sed ipse exit foras .

ACTVS PRIMI SCENA II.

DAVVS, SIMO.

D. Irabar, hoc si sic abiret: et heri semper lenitas,

M Verebar, quorsum euaderet.

Qui postquam audierat non datum iri filio
uxorem suo,

Nunquam cuiquam nostrum uerbum fecit, neque id
egre tulit.

S. At nunc faciet, neque, ut opinor, sine tuo magno malo.

D. Id uoluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Sperantes iam amoto metu, interea oscitantes opprimi,
Ut ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias:
Astute. S. carnufex quæ loquitur? D. herus est, neque
præuideram.

S. Daue. D. hem, quid est? S. e hodie ad me. D. quid hic
uolt? S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?

Meum gnatum rumor est amare. D. id populus curat
scilicet.

S. Hoccine agis, an non? D. ego uero istuc. S. sed nunc
ea me exquirere,

Iniqui patris est: nam, quod antehac fecit, nihil ad
me attinet:

Dum tempus ad eam rem tulit, scilicet animi ut exple-
ret suum:

Nunc

Nunc hæc dies aliam uitã affert, alios mores postulat.
Dehinc postulo, siue æquum est, te oro Daue, ut redeat
iam in uiam.

D. Hoc quid sit? S. omnes qui amant, grauitèr sibi da-
ri uxorem ferunt.

D. Ita aiunt. S. tum si quis magistrum cepit ad eam rem
improbum,
Ipsum animum ægrotum ad deteriore[m] partem ple=
runque applicat.

D. Non hercle intellego. S. non? hem. D. non: Da-
uus sum, non Oedipus,

S. Nempe ergo aperte uis, quæ restant, me loqui. D.
sane quidem.

S. Si sensero hodie, quidquam in his te nuptiis
Fallaciis conari, quo fiant minus;
Aut uelle in ea re ostendere, quàm sis callidus:
Verberibus cæsum te in pistrinum Daue dedam usque
ad necem,

Ea lege, atque omine, ut, si te inde exemerim, ego
pro te molam.

Quid, hoc? intellextin? an nondum etiam ne hoc
quidem? D. immo callide:

Ita aperte ipsam rem modo locutus: nihil circuitione
usus es.

S. Vbiuis, facilius passus sim, quàm in hac re, me dea
ludier.

D. Bona uerba quaeso. S. irrides? nihil me fallis, sed
dico tibi,

Ne temere facias, neque tu hoc dicas tibi non prædi=
ctum, caue.

ACTVS

A N D R I A

ACTVS PRIMI SCENA III.

D A V V S.

Nimvero Daue nihil loci est segnitiae, neque
e socordiae,

Quantum intellexi modo senis sententiam
de nuptijs.

Quae si non astu prouidentur, me, aut herum pessundas
bunt.

Nec, quid agam, certum est, Pamphilum ne adiutem,
an auscultem seni.

Si illum relinquo, eius uitae timeo; sin opitulor, huius
minas:

) Cui uerba dare difficile est. primum iam de amore, hoc
comperit:

Me infensus seruat, ne qua faciam in nuptijs fallacia.

Si senserit, perij; aut, si libitum fuerit, caussam ceperit,

Quo iure, quaque iniuria praecipitem in pistrinum dabit.

Ad haec mala hoc mi accedit etiam: haec Andria,

Sive ista uxor, sive amica est, grauida e Pamphilo est:

Audireque eorum est operaepretium audaciam:

) Nam inceptio est amentium, haud amantium:

Quicquid peperisset, decreuerunt tollere:

Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,

Ciuem Atticam esse hanc: fuit olim quidam senex,

Mercator: nauem is fregit apud Andrum insulam:

Is obiit mortem: ibi tum hanc eiectam Chrysidis

Patrem recepisse orbam, paruam. fabulae.

Mihi quidem non hercle fit uerisimile.

Atqui ipsis commentum placet.

sed

Sed Mysis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forum, ut
Conueniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudens
tem opprimat.

ACTVS PRIMI SCENA IIII.

M Y S I S.

Vdini Archillis iam dudum: Lesbiam ada
duci iubes.

Sane pol illa temulenta est mulier, & tea
meraria,

Nec sati digna, cui committas primo partu mulierem:

Tamen eam adducam. importunitate spectate a niculae:

Quia compotrix eius est. Di date facultatem obsecro

Huic pariundi, atque illi in alijs potius peccandi locu.

Sed quidnam Pamphilum exanimatum uidea? uereor,
quid fiet.

Opperiar, ut sciam, nunquidnam haec turba tristitia
adferat.

ACTVS PRIMI SCENA V.

P A M P H I L V S, M Y S I S.

P. Occine est humanum factum, aut inceptum?

h hocine officium patris?

M. Quid illud est?

P. Pro deum, atque hominum fidem, quid est, si non haec
contumelia est?

Vxorem decreuit dare sese mi hodie: non ne oportuit

Præscisse me ante? non ne prius comunicatū oportuit?

M. Miseram

M. Miseram me, quod uerbum audio? P. quid Thremes?
 qui denegauerat,

Se commissurū mihi gnata suam uxorem: mutauit id:
 Quoniam me immutatum uidet.

Ita ne obstinate operam dat, ut me à Glycerio miserum
 abstrahat?

Quod si fit, pereo funditus.

Adeon' hominem inuenustum esse, aut infelicem quena
 quam, ut ego sum?

Pro deum, atque hominum, nullon' ego

Chremetis pacto affinitatē effugere potero? quot modis

Contemptus, spretus? facta, transacta omnia. hem

Repudiatus repeto, quamobrem? nisi si id est, quod
 suspicor:

Aliquid monstri alūt: ea quoniā nemini obtrudi potest,

Itur ad me. M. oratio hęc me miserā exanimauit metu.

P. Nam quid ego dicam de patre? ah

Tantam ne rem tam neglegenter agere? prateriens
 modo

Mihi apud forum, uxor tibi ducenda est Pamphile
 hodie, inquit: para:

Abi domū. id mihi uisus est dicere, abi cito, et suspēde te.

Obstupui. censen' ullum me uerbum potuisse proloqui?

Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam?
 ob mutui.

Quòd si ego prius id rescissem; quid facerem, si quis
 nunc me roget;

Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. sed nunc pri
 mum quid exequar?

Tot meme impediunt curæ, quæ meum animum di
 uerse

uerse trahunt;

Amor, huius misericordia, nuptiarum sollicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo
usque adhuc,

Quæ meo cunque animo libitum est, facere: ei ne ego
ut aduerser? hei mihi,

Incertum est, quid agam. M. misera timeo, hoc incerta
tum quorsum accidat.

Sed nunc peropu' est, aut hunc cum ipsa, aut me alia
quid de illa aduersum hunc loqui.

Dum in dubio est animus, paulo momento huc illuc impellitur.

P. Quis hic loquitur? Mysis salue. M. o salue Pamphile.

P. quid agit? M. rogas?

Laborat è dolore: atque ex hoc misera sollicita est, diem
Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ: tum autem
hoc timet,

Ne deserat se. P. hem, ego ne istuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam?

Quæ mihi suum animum, atque omnem uitã credidit,
Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim;
Bene, & pudice eiu' doctum, atque eductum, sinam,
Coactum egestate ingenium immutarier?

Non faciam. M. haud uereor, si in te solo sit situm:

Sed uim ut queas ferre. P. adeon' me ignauum putas?

Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoueat, neque commoneat, ut seruem fidem?

M. Vnum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esses sui.

P. Memor essem? o Mysis Mysis, etiam nunc mihi

Scripta

ACTVS SECVNDI SCENA II.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS.

D. I boni, boni quid porto? sed ubi inueniam
d Pamphilum,
Ut metum, in quo nunc est, adimam, atque
expleam animum gaudio?

C. Letus est, nescio quid. P. nihil est. nondum hæc rescia-
uit mala.

D. Quem ego nunc credo; si iam audierit sibi paratas nu-
ptias,

C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quæ-
rere.

sed ubi quæram? aut quò nunc primum intendam? C.
cessas alloqui?

D. Abeo. P. Daue ades, resiste. D. quis homo est, qui me?
o Pamphile,

Te ipsum quæro. euge o Charine: ambo opportune: uos.
uolo.

P. Daue, perij. D. quin tu hoc audi. P. interij. D. quid ti
meas, scio.

C. Mea quidem hercle in dubio uita est. D. & tu quid,
scio.

P. Nuptiæ mihi. D. & id scio. P. hodie. D. obtundis, ta-
met si intelligo.

Id paues, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas. C. rem
tenes.

P. Istuc ipsum. D. atque istuc ipsum, nil pericli est: me
uide.

B P. Obsacro